

ISSN 0025-1089

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

ГОДИНА LXVII 2016

СКОПЈЕ
2016

Македонски јазик

ГОДИНА LXVII

стр. 1–305

Скопје 2016

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

излегува еднаш годишно

Редакција:

Лилјана Макаријоска (одговорен уредник)
Еленка Стоевска-Денчова (заменик одговорен уредник)
Александра Ѓуркова (секретар)
Гоце Цветановски
Фани Стефановска-Ристеска
Елена Верижникова (Русија)
Милан Михаљевиќ (Хрватска)
Вера Смоле (Словенија)
Ана Цихнерска (Полска)
Станислав Станковиќ (Србија)

Уредувачки одбор:

Кирил Конески
Коста Пеев
Трајко Стаматоски
Влоѓимјеж Пјанка (Полска)
Рина Усикова (Русија)
Виктор Фридман (САД)

Адреса:

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје, п. фах 434
www.imj.ukim.edu.mk

број на жиро-сметка

40100-788-1242

СОДРЖИНА

ПОВОДИ

Илија Велев

Свети Климент Охридски – темелник на македонската,
словенска духовна и културна традиција. По повод 1100
години од блаженото упокојување на
свети Климент Охридски (†916–2016).....7

Снежана Веновска-Антевска

Вистинските вредности се безвременски.
Кон 90-годишнината од смртта на Крсте П. Мисирков15

Лилјана Макаријоска

По повод 90-годишнината од раѓањето на
проф. д-р Радмила Угринова-Скаловска.....21

Светлана Давкова-Горгиева, Еленка Стоевска-Денчова

По повод 80-годишнината од раѓањето на
проф. д-р Коста Пеев25

Мери Јосифовска

2016 година – јубилејна година во животот на
д-р Марија Коробар-Белчева.....33

Снежана Велковска, Снежана Веновска-Антевска

Кон 60-годишнината од раѓањето на
проф. д-р Олгица Додевска-Михајловска37

СТАТИИ

Лилјана Макаријоска

Берлинскиот зборник во споредба со ракописите
од Кратовско-лесновската школа43

Milan Mihaljević

Tragovi južnoga puta61

Васил Дрвошанов

Изразување на семемата 'вада' во македонските говори79

Веселинка Лаброска

Адаптацији во изговорот на консонантските групи
во македонскиот дијалектен јазик87

Гоце Цветановски

За дијатезата (конструкции со вторична комуникативна
хиерархија на аргументите) во македонските дијалекти95

Дијана Петровска

Гласовите /k/ и /t/ во градскиот тетовски говор,
споредба со состојбата во современиот македонски јазик.....101

Елени Бужаровска, Лилјана Митковска

Дополненија на глаголите за визуелна перцепција
во македонскиот јазик109

Бојан Петревски	
Критериуми за издвојување на неинтегрираните конструкции во македонскиот јазик.....	123
Нина Чундева	
Русизми во толковниот речник на македонскиот јазик	131
Елка Јачева-Улчар	
За полисемичноста на <i>де</i> во македонскиот јазик	147
Васка Ташова	
Фразеолошките изрази во прозата на Петре М. Андреевски	157
Даринка Маролова, Мирјана Пачовска	
Референцијалните фразеологизми во преводот од германски на македонски јазик и обратно	169
Станислав Станковиќ	
Јазичната компетенција кај (не)билингвалните говорители Македонци во Република Србија.....	185
Катерина Петровска-Кузманова	
Етнолингвистичко истражување на обредноста	207
Виолета Јанушева	
Анализа на објаснувањата за поимот жаргон во стандардниот македонски јазик	215
Звонко Танески	
За етичките принципи на научниот функционален стил во современиот македонски јазик.....	227
Снежана Петрова-Џамбазова	
Рекламата како текст и јазичните особености на телевизиската реклама	239

ПРИКАЗИ

Васил Дрвошанов	
Ономастичка и дијалектолошка продлабочена анализа (Олга Иванова, <i>Ситуации од ономастичката и дијалектолошката наука</i> . Скопје 2016)	245
Димитар Пандев	
„Банскиот говор“ – труд од непроценлива вредност за македонската дијалектолошка наука	253
Снежана Велковска	
Елизабета Бандиловска-Ралповска: <i>Парадигматски односи кај описниот придавки во македонскиот јазик</i> , Скопје 2016.....	257
Лилјана Макаријоска	
Сеопфатен монографски труд за сесловенските просветители св. Кирил и Методиј (Илија Велев, <i>Свети Кирил и Методиј, равноапостоли и сесловенски просветители</i> , Скопје 2016)	261
Еленка Стоевска-Денчова	
Васил Дрвошанов: <i>Автори и дела III</i> , Скопје 2016	265
Милица Миркуловска	

Придонес кон македонско-полската јазична конфронтација (Blaszak Magdalena: <i>Imperceptywność w języku macedońskim i polskim</i> . Katowice 2014).....	269
Бисера Павлеска-Георгиевска За македонскиот јазик во средното образование (Жаклина Ѓорѓиоска, Лилјана Макаријоска, <i>Македонскиот јазик во средното образование</i> , Скопје 2015).....	273
Мери Јосифовска Лексикологијата и лексикографијата – мостови меѓу јазиците (Зборник на трудови, „Јазикот наш денешен“, кн. 25, Скопје 2016).....	281
Емилија Црвенковска <i>VII научен собир на млади македонисти</i> , Скопје 2016	287
Александра Ѓуркова Дваесет години Научен собир на млади македонисти (Зборник од „Осмиот научен собир на млади македонисти. Конференција во чест на проф. Лилјана Минова-Ѓуркова“, Скопје 2016).....	291
ХРОНИКИ	
Мери Јосифовска Меѓународна научна конференција „Мисирков – предизвик за нови истражувања во науката“ (Струмица, 2 и 3 ноември 2016)	297
IN MEMORIAM	
Весна Миовска, Мери Јосифовска IN MEMORIAM <i>Олга Иванова (1939–2016)</i>	301

Маролова Даринка

Пачовска Мирјана

РЕФЕРЕНЦИЈАЛНИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ВО ПРЕВОДОТ ОД ГЕРМАНСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ОБРАТНО

Резиме:Предмет на истражување на оваа научна работа се фразеологизмите, како од теоретски, така и од практичен аспект. Цел на истражувањето е да се укаже на комплексната задача што ја има преведувачот на литературни дела, особено кога ќе најде на некој од референцијалните фразеологизми. Трудот е структуриран во повеќе точки, кои начелно се подведуваат под два главни дела: теоретски и практичен. Во теоретскиот дел се определува поимот *фразеологизам*, што се чини дека не било едноставна задача за лингвистите, потоа се нудат неколку класификации на фразеологизмите од кои оваа научна работа најмногу ја поддржува онаа на Бургер. Тој ги дели фразеологизмите според критериумот на знаковна функција на: референцијални, структурни и комуникативни, кои понатаму може да се делат на посебни подгрупи. Во практичниот дел најмногу доаѓаат до израз референцијалните фразеологизми, пред сè идиомите, скаменетите фрази и пословиците. Тоа се културни феномени присутни во литературата на секој народ, и поради тој факт имаат навистина комплицирана природа во поглед на можностите за нивна интерпретација и превод на друг јазик. Па, во вториот дел од трудот се прави анализа на фразеолошките изрази присутни во книжевните дела и нивните можни преводни еквиваленти, се откриваат применетите преведувачки постапки и се одредува степенот на нивната оправданост.

Клучни зборови:фразеологизам, идиом, пословица, скаменета фраза, преводен еквивалент, преведувачка постапка

0. Вовед

Во секојдневната комуникација често се користат изрази од типот: *нема жива душа; стои на стаклени нозе; душа од човек* и многу други. Јасно е дека споменатите изрази се составени од повеќе зборови, кои како такви имаат развиено сопствено значење, кое не произлегува од збирот на значењата на поединечните компоненти. Овие јазични феномени се наречени *фразеологизми*. Нивната распространетост е толку честа, па тие се избираат за користење наместо обичните зборови, бидејќи се примамливи и интересни, а обичниот човек не е многу свесен дека избира да користи посебни јазични феномени, но свесен е дека со нивна употреба ќе биде повпечатлив, оригинален, ако треба и зајадлив и особено речовит.

Предмет на истражување на оваа научна работа се токму фразеологизмите, како од теоретски, така и од практичен аспект. Цел на истражувањето е да се укаже на комплексната задача, што ја има преведувачот на литературното дело, посебно што се однесува на делот за референцијалните фразеологизми. Трудот е структуриран во повеќе точки, кои начално може да ги подведеме под два главни дела: теоретски и практичен.

Дефинирањето на поимот *фразеологизам* не е лесна задача за лингвистите, особено што многумина се прашувале дали терминот е воопшто соодветен, но бидејќи е веќе длабоко навлезен во науката за јазикот, дискусиите понатаму би можеле да бидат водени

само во насока на определување на нивните видови и подвидови. Во оваа научна работа најмногу ќе се потпреме на постулатите на Бургер (Burger, 2003:36-натаму) особено во делот за класификација на фразеологизмите. Тој ги дели фразеологизмите според критериумот на знаковна функција на: референцијални, структурни и комуникативни, кои, пак, понатаму може да се делат на посебни подгрупи.

Како што кажува насловот, во овој научен труд ќе се стави акцент на референцијалните фразеологизми, и тоа од транслатолошки аспект. Како културни феномени присутни во литературата на секој народ, фразеологизмите поседуваат навистина комплицирана природа во поглед на нивната интерпретација и превод на друг јазик. Токму фразеолошките изрази присутни во книжевните дела и нивните можни преводни еквиваленти се анализираат во практичниот дел на овој труд и се прави анализа на применетите преведувачки постапки, како и на степенот на нивната оправданост. Корпусот на истражувањето го чинат одбрани литературни дела од познати писатели на германски и на македонски јазик, заедно со нивните преводи на македонски и на германски јазик, соодветно.

1. Фразеологизам

Определувањето на една зборовна група како фразеологизам може да биде многу тешко и во многу случаи двосмислено, што укажува на следната дефиниција за фразеологизмите, која ја среќаваме кај Бургер, Бухофер, Сиалм (во Palm 1997: 107) и во која зборот *релативно* или забелешката *по правило* го исклучуваат секое тврдење: „Под фразеолошка единица се подразбира релативно цврста, репродуктивна, експресивна спојка од лексеми, кои (по правило) покажуваат целосно значење.“ (Превод М.П.). Кај Молотков (во Fleischer, 1982: 12), фразеологизмот е дефиниран како: Нова единица *suigeneris* (од сопствен вид) со лексичко значење, повеќекомпонентна структура (компонента не е исто со збор) и соодветни граматички категории. (Превод М.П.). Чернишева (во Фиданчева, 2006: 9) фразеологизмите ги дефинира на овој начин: „Фразеологизмите се неслободни зборовни комплекси од различни синтаксички структурни типови со сингуларно врзување на компонентите, чие значење доаѓа како резултат на една целосна или делумна семантичка промена или трансформација на компонентите.“ (Превод М.П.). Palm (1997: 2) во својот вовед наведува дека терминот фразеологизам најчесто се користи за обележување на

јазичните појави на фразеологијата. Таа во својата истражувачка работа го дефинира фразеологизмот на следниот начин: „Една фразема има минимална структура на една зборовна група, тоа значи дека таа се состои од најмалку две единици на лексичкиот систем, лексеми (зборови).“ (Превод М.П.). Кога станува збор за дефинирање на фразеолошките изрази или фразеологизмите, можеби најпогодна е дефиницијата на Шеман: (во Chrissou, 2000: 16) „...Една единица составена од повеќе елементи, чие целосно значење е различно од збирот на значењата на составните елементи.“ (Превод М.П.)

Во македонската литература, исто така, се прават доста обиди за да се дефинираат овие зборовни состави, една јасна дефиниција за фразеологизмот среќаваме кај Велјановска (2006: 21): „... Фразеолошките изрази се неслободни зборовни состави кои не се создаваат во говорниот процес, туку се репродуцираат во готова форма која се зацврстува со долгата употреба. Составните компоненти на фразеолошките изрази покажуваат поголем или помал степен на десемантизација, така што значењето на фразеолошкиот израз не е соодветно со значењата на одделните компоненти што го сочинуваат.“ Од друга страна, една сеопфатна дефиниција исто така се среќава во Фразеолошкиот речник на македонскиот јазик од Димитровски-Ширилов (2003: 2), која гласи: „Фразеологизмите, според становиштето на повеќе светски, па и наши фразеолози, можеме да ги дефинираме како неслободни зборовни состави, секвенции, со значенски карактер, кои исклучиво како непроменлива целост и како еквивалент на единствен збор, се репродуцираат, од една до друга генерација родени говорители од исто јазично подрачје, и тоа, пред сè, во актот на говорот, и во принцип содржат најмалку два полнозначни збора кои, како и секој друг збор, при говорењето или пишувањето, беспрекорно се вклопуваат во исказот со евидентна можност за вршење на синтаксичка функција во реченицата, при што барем едниот од нив задолжително упатува на семантичка метаморфоза.“ За Велковска (2002: 7), фразеологизмите претставуваат „зборовни состави кои се наоѓаат во неслободни, постојани врски“, но притоа објаснува дека навидум е доволно да определиме што е неслободен состав, но ако подлабоко се зафатиме со објаснување, веќе се појавуваат и други именувања за кои е очигледно дека се неслободни, но не се фразеологизми, како на пример следните: *ајдучка трева*, *момина солза* (поими од ботаниката), *попово прасе* (инсект) и сл. Кај Мургоски (1993: вовед) се среќава следнава дефиниција, која вели: „Во потесната смисла на зборот, идиомот (терминот води потекло од грчкиот збор *idios*, што значи својствен,

карактеристичен, посебен) може да се дефинира како постојан зборовен состав чиешто значење се разликува и најчесто не може да се изведе од значењето на составните зборови во самостојна употреба.“

Со сите овие споменати дефиниции, може да се установи дека фразеологијата како наука има комплексен предмет на проучување, но јасно е дека предмет на нејзино проучување се *јазичните единици составени од повеќе зборови што со текот на времето се затврднале, на развиле фигуративно значење и се репродуцираат како готови јазични единици.* (М.П.)

2. Терминот „фразеологизам“ во лингвистиката

Во различната фразеолошка литература, кај различни автори, за фразеологизмите се употребуваат мноштво термини што имаат синонимно значење. Најчесто распространет термин во германската литература е поимот *Phraseologismus* (фразеологизам) или *phraseologische Wortverbindungen* (фразеолошки зборовни состави), но често се употребуваат и следните поими: *Phrasem* (фразема), *feste Wendungen/Wortverbindungen* (неслободни изрази/зборовни состави), *Idiom* (идиом), *Phraseologische Einheiten* (фразеолошки единства), *Phraseolexem* (фразеолексема), *Redewendung/Redensart* (поговорки/идиом, израз) и сл. (Pilz во Ristič, 2012: 14). Во минатото терминот *фразема* во германската фразеолошка мисла имал само пејоративно значење, конкретно значел 'нешто што нема содржина, банално, безначајно' (Drum, 2004: 8). Денес, интернационално се употребуваат термини кои се изведени или од *фраз-* или *оидио-*. Овие термини носат корени од грчкиот јазик; *phrasis* – ‘начин на изразување/израз’ и *idoma* – ‘посебност’ (Велјановска, 2006: 17).

Во македонската литература терминот *идиом* го среќаваме кај Мургоски (1993). Никодиновски (1998) во својата докторска дисертација пишува за *фразема*. Велјановска (2006) се служи со термините *фразеолошки изрази* и *фраземи*. (сп. Фиданчева, 2006:7).

Со секоја нова публикација на оваа тема се зголемува и бројот на термини и изрази и овој терминолошки хаос денес е критикуван од многу лингвисти (Пилц (Pilz), Молотков (Molotkov), Озегов (Ozhegov)) но истовремено тоа е знак дека станува збор за релативно млада лингвистичка дисциплина (Fleischer, 1982: 8).

Во овој труд ние ќе го користиме терминот фразеологизам, бидејќи во анализата што следува во третиот дел од овој труд, ќе се споменат и изреки, споредбени фразеологизми, фрази и сл. па сметаме дека најсоодветен е терминот фразеологизам како надреден поим за сите видови фразеолошки единици.

Овде секако дека е важно да се прашаме кои сè изрази се обработуваат како фразеологизми во германската и во македонската литература.

Палм (Palm, 1997: 2) не ги смета поговорките и пословиците за фразеологизми. Таа во фразеологијата ги вбројува само фраземите. (За фраземите ги наведува и следните синонимни поими: *Phraseolexeme*, *Wortgruppenlexeme*, *Idiome*, *feste Wendungen*, *Redensarten*). Мислењето на Палм го дели и Флајшер (Fleischer, 1982: 80-81), кој напоменува дека меѓу фразеологизмите и поговорките постојат заемни врски, дека има многубројни сличности, но и доста разлики. Бургер (Burger, 2003: 101) ги класифицира пословиците како поткласа во групата на референцијалните фразеологизми.

Во македонската литература може да се констатира дека авторите најчесто ги припојуваат поговорките и пословиците кон фразеолошкиот фонд и ги обработуваат заедно, значи фразеолошките изрази, т.е. фразеологизмите најчесто доаѓаат како надреден поим во македонската литература за сите овие скаменети изрази.

Во книгата „Фразеолошките изрази во македонскиот јазик“ Велјановска (2006: 27) изделува една посебна трета група (првата група се идиоми, втората се компонентни фраземи), која ги опфаќа поздравите, пословиците, поговорките, благословите, клетвите и авторските цитати. Мургоски ги вметнува и поговорките во групата (вистински) идиоми. Имено, тој разгледува три стадиуми при развојот на зборовните состави. Првиот е кога одредена зборовна група ќе се зацврсти, во вториот стадиум таа група добива фигуративно значење, а во третиот стадиум веќе изразот се употребува во скаменета форма. Овие изрази ги нарекува идиоми, а во нив ги вметнува и поговорките (Велјановска, 2006: 25).

Доста комплексно и интересно е прашањето од каде се појавиле овие јазични феномени и како дошле во определен јазик. Кога станува збор за нивното потекло и значење, мора да се повикаме и на други науки како етнологијата, психологијата, историјата и др. Одредувањето на нивното потекло е многу чувствителна работа (Велјановска, 2006: 41-42). Секако дека на ум мора да се има поврзаноста со историјата и културата на еден

народ со овие јазични единици, бидејќи тие претставуваат нишка за поврзување со традицијата во една јазична заедница, но исто така, пренесувајќи се од генерација на генерација, претставуваат врска со идните поколенија. Голем дел од нив ги создал самиот човек, значи темите и мотивите се земани најчесто од разговорниот јазик, но и со позајмувања изрази од другите јазици. Тие се омилено средство за изразување, од една страна поради желбата на човека да се издигне јазично над преостанатите, а од друга страна поради експресивноста што ја носат со себе, па на говорителот и на читателот еднакво му нудат колоритност, сликовитост и оригиналност.

Во македонскиот јазик фразеологизмите се или од словенско или од несловенско потекло. За оние фразеологизми од словенско потекло е особено тешко да зборуваме во кој конкретен словенски јазик најпрво се појавиле, но се знае дека македонскиот јазик примил фразеологизми од соседните балкански народи, српскиот, хрватскиот, како и од рускиот, а фразеологизмите од несловенско потекло ги поврзуваме со заемки од турскиот, поради нашата комплексна историја, потоа со латинскиот, грчкиот, англискиот, германскиот, со литературата и сл. и тогаш зборуваме за меѓународна фразеолошка лексика. Овој процес е жив и со развојот на јазикот, меѓународната фразеологија постојано се збогатува (Велјановска, 2006: 42). Значи овој јазичен слој, фразеологизмите, претставува богатство за постојано проширување на лексиката на еден јазик и треба да се негува, да се проучува и да се користи. Тие се слики на творечкиот дух на народот и ги изразуваат *„карактерот, битот и мудроста народна“* (Пеев, 1972: 234).

Интересна се чини особено фразеологијата на балканските народи или терминот балканска фразеологија, кој сè уште се нема етаблирано во фразеолошките истражувања. Од една страна, колку е таа интересна за истражување, толку е тешка за утврдување, особено поради бурната историја, а од друга страна затоа што Хрватска и Словенија некако се сметаат себеси за европски држави и ја негираат припадноста кон Балканот, кој, пак, традиционално е доживуван како културно заостанат простор, политички потенцијално опасен и сл. (Golubović, 2009: 45-50). Во Македонија за поговорките и пословиците и заемното влијание со другите балкански народи истражувал Величковски (2001: 183-187), кој заклучил дека во мотивите, содржината и формата има многу заеднички црти и постојат многу македонски пословици и поговорки, коишто целосно, скоро буквално се исти со балканските, но има и такви што имаат само содржинска сличност. Сето ова е вака бидејќи

менталитетот на балканските народи донекаде е сличен, но притоа секој го користи своето јазично богатство.

3. Класификација на фразеологизмите според критериумот на знаковна функција

Како резултат на комплексната структура на фразеологизмите (комбинацијата од повеќе зборови, изменетото значење на поединечните компоненти) во почетокот на фразеолошките истражувања настанале повеќе различни класификации. Првите позначајни класификации на фразеологизмите се поврзуваат со Виноградов (во Ivanović, 2010:104) и истите тие извршиле големо влијание врз германската фразеологија, но несомнено е дека класифицирањето на германските фразеологизми претставува едно од најкомплексните и најсложените прашања, па затоа постојано се прават навраќања за повторно класифицирање на одредени фразеологизми, коишто или тешко или воопшто не можат да бидат класифицирани (Ivanović, 2010: 104-105). Може да се заклучи дека со каква било класификација може да се дојде до недоразбирање, бидејќи е можно еден ист фразеологизам паралелно да се класифицира во повеќе (под)групи, па тоа дополнително ја комплицира ситуацијата и ја отежнува работата, но не смее да се каже дека класифицирањето на фразеологизмите е невозможна мисија. Класификациите се можни, присутни, потребни, но се сложени и комплексни за утврдување.

Според Пилц (во Ivanović, 2010: 105-натаму), германскиот фразеолошки материјал може да се поврзе со две групи класификации: *елементарни* (тие се постари, но сè уште се актуелни, се базираат на веќе познати критериуми кои се искористени во други лингвистички дисциплини и кај нив се исклучени прагматичките и семантичките критериуми, па може да се поделат на: морфолошки, синтаксички, стилистички, дијахрониски (многу ретко се употребува во германската фразеологија) и *комплексни* (настанале во поново време, со желба да се пронајде доволно сензибилен инструмент за групирање на фразеологизмите според нивната доминантна особина, па затоа се базираат на семантички и делумно прагматички критериуми и модерната фразеологија ја претпочита ваквата класификација).

Ние овде ќе се придржуваме до класификацијата на фразеологизмите според критериумот на знаковна функција според Бургер (Burger 2003:36-натаму). Тука се

разликуваат три големи групи: референцијални фразеологизми; структурни фразеологизми и комуникативни фразеологизми.

- **Референцијалните фразеологизми** се однесуваат на објекти (фиктивни и вистински) или настани од реалноста. На пр.: *Schwarzes Brett* (огласна табла), *Morgenstund hat Gold im Mund* (кој рано рани, две среќи граби), *jemanden übers Ohr hauen* - со значење 'некого прелажува, измамува'.

- **Структурните фразеологизми** имаат функција да произведат (граматички) релации. Оваа група, според Бургер, е најмала и најнеинтересна за обработка. Тука спаѓаат сложени предлози и сложени сврзници. На пр.: *in Bezug auf* (во однос на); *sowohl – als auch* (и – и).

- **Комуникативните фразеологизми**¹ имаат определена задача при создавање, дефинирање, извршување и завршување на комуникативните дејства. На пр.: *Guten Morgen* (добро утро); *ich meine* (јас мислам); *mit freundlichen Grüßen* (со пријателски поздрави). За оваа група Бургер го дава и терминот рутинска формула, а порано наместо тоа го користел изразот „прагматски фразеологизам“. (Burger, 2003: 36-37).

4. Референцијални фразеологизми

Референцијалните фразеологизми понатаму Бургер ги дели на номинативни и пропозиционални фразеологизми повикувајќи се на Глезер (во Burger, 2003: 37)

- Номинативни фразеологизми се фразеологизми што именуваат определени објекти, односно настани и одговараат на еден или повеќе реченични конституенти. На пр., *Schwarzes Brett* (огласна табла), *mit offenen Kartenspielen* (узга со отворени карти). Тука

¹И Флајшер (во Lapinskas, 2013: 102-105), според функцијата на фразеологизмите, изделува комуникативни фразеологизми (меѓу преостанатите две групи: номинативни фразеологизми и фразеошаблони). Комуникативни фразеологизми се форми што ја конструираат, продолжуваат, завршуваат или насочуваат комуникацијата. Тука спаѓаат сите формули што ги користиме за поздравување, збогување, учтивни форми, форми за колнење, коментари, форми за стимулирање на комуникацијата, а соговорникот би требало да ги знае за да може да се снајде во секоја ситуација, да може да комуницира без тешкотии (Kostič-Tomović, 2013: 77). На пр.: *Wie oft soll ich das noch sagen?* (Уште колку пати да ти кажам?); *Guten Tag!* (Добар ден!); *Wie geht's?* (Какосу?); *Hals- und Beinbruch!* (Скриши нога!). Номинативните фразеологизми се делат на: *фразеолексеми*, кои може да бидат целосно или делумно идиоматични, на пр.: *ein Schlag ins Wasser* (во водата дупка) и *номинациски стереотипи*, тоа се неидиоматски изрази, но имаат изразено висок степен на стабилност, на пр.: *Katz und Maus* (куче и маче). Фразеошаблони се шаблони одзборови или реченици и со повеќето од нив се интензивира значењето, кое се постигнува на различни начини. На пр.: *Urlaub ist Urlaub* (одмор си е одмор); *Sicher ist sicher* (сигурно си е сигурно).

повторно прави потесна поделба врз основа на степенот на идиоматичност² и izdelува: идиоми: *Öl ins Feuer gießen* (налева масло во огном); *Hinz und Kunz* (Рајко Петко), дел-идиоми: *von Tuten und Blasen keine Ahnung haben* ('нема поим, ништо не разбира') и неидиоматични фразеологизми или колокации³: *sich die Zähne putzen* (си ги мие забите).

- Пропозиционални фразеологизми функционираат како искази (фразеолошки реченици), на пр. *Morgenstunde hat Gold im Mund* (кој рано рани две среќи граби) и се делат на две големи групи:

а) Скаменети фрази се формулации што се завршени во контекст. На пр., *jemandem fällt ein Stein vom Herzen* (му падна камен од срце); *tote Hose* (мртвило, здодевно); *das schlägt dem Fass den Boden aus* (се прелеа чашата).

б) Топички формули имаат форма на реченица, се автономни искази, кои се разбирливи и потврдуваат нешто што само по себе веќе е јасно (Kostič-Tomović, 2013: 76 и Burger, 2003: 40).

Тука разликуваме две големи групи: пословици и општи изреки.

Пословици се општо познати зборовни состави, кои старите мудрости ги искажуваат во кратка форма. На пр., *Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen* (она што можеш да го завршиш денес, не го оставај за утре); *Geduld bringt Rosen* (трпение спасение); *Hunger ist der beste Koch* (гладом е најдобар готвач) итн.

Општите изреки се разликуваат од поговорките само преку семантичкиот критериум. Тие укажуваат на нешто што се подразбира, што е докажано, природно, па затоа најчесто служат за оценување или оправдување на дејствата. На пр., *Wasseinmuss, muss sein* (што се мора, се мора); или *man lebt nur einmal* (само еднаш се живее); на пример кога некој оди на некоја забава и малку повеќе се опушта и си дозволува некои несекојдневни работи, па ја користи фразата *man lebt nur einmal* во смисла за да се извини и оправда за тоа што го прави (Burger, 2003: 41).

²И Флајшер (Fleischer, 1982: 35-39), според степенот на идиоматичност, ги дели фразеологизмите на три групи: целосно идиоматични, на пр., *sich in den Haaren liegen* (се караат меѓусебно), делумно идиоматични на пр., *einen Streit vom Zaun brechen* (почнува кавга) и неидиоматични фразеологизми, на пр., *blinder Zufall* (слепа случајност).

³Бургер под терминот колокации ги подведува сите слабо идиоматични фразеологизми. Тоа се: колокации, фразеолошки стручни термини и онимички зборовни состави. Флајшер оваа група фразеологизми ја нарекува „номинациски стереотипи“ (Burger, 2003: 38).

5. Референцијалните фразеологизми во преводот од германски на македонски јазик

Референцијалните фразеологизми им причинуваат доста главоболки на преведувачите, кога да се преведат од еден на друг јазик и тоа дотолку повеќе што се во врска со културата, традицијата, начинот на живеење на говорителите на изворниот јазик во одредена епоха. Во продолжение ќе наведеме некои примери на референцијални фразеологизми заедно со нивниот непосреден контекст, со цел да видиме како преведувачите се справиле додека преведувале од германски на македонски јазик.

(Пример бр. 1)

[...] mit welchem sie jeden Augenblick das Gegenteil von dem sagte, was sie dachte, alles hintereinander hetzte und ihrem eigenen Manne ein X für ein U vormachte; [...] (Keller, 1998: 20)

[...] така што во секој миг го кажувааше спротивното од она што навистина го мислеше; ги набедувааше едните против другите, а на сопствениот маж му продаваше рог за свеќа; [...] (Келер, 2000: 39)

Идиоматскиот израз *продава рог за свеќа* претставува скаменета форма, чиешто корени се во минатото, во времето кога свеќите имале голема вредност поради големата корисност, за разлика од прилично бескорисните рогови. Очигледна е разликата во вредноста. Зад овој израз се крие значењето дека некој некогаш итро мами или лаже. Токму овој израз го искористил преведувачот како преводен еквивалент за германскиот идиом *ein X für ein U vormachen*. Германскиот идиом, пак, влече корени од римските броеви, каде што буквата V стои за бројот 5, а буквата X за бројот 10. Но, ако цртите на V се продолжат надолу ќе се добие X, односно дуплирање на бројот. Денес во германскиот израз се користи буквата U, наместо буквата V, која потекнува од латинската азбука. Значи, преведувачот направил адаптација на германскиот израз со соодветен македонски израз и може да констатираме дека правилно постапил. И покрај разликите во мотивираноста на јазичните средства, сепак двата идиоматски изрази ја имаат истата функција во двете култури.

(Пример бр. 2)

„Rede doch nicht so spaßhaft“, sagte Manz, „es wird wohl grad gemacht, und zwar auf deiner Seite, darauf kannst du Giftnehmen!“ (Keller, 1998: 15)

„Не прави такви шеги“, рече Манц, „меѓата ќе ја исправиме, и тоа на твојата страна; биди сигурен во тоа!“ (Келер, 2000: 35)

Номинативниот израз-идиом *auf etwas Giftnehmen können* значи нешто како *тоа е сосема сигурно, тоа е 100% сигурно, на тоа можеш да се потпреш, во тоа можеш да се обложиш* и сл. Во македонската варијанта стои неутралниот исказ: *биди сигурен во тоа*, што всушност претставува парафраза на германскиот израз. Навистина, на тој начин преведувачот успеал да ја пренесе смислата од оригиналниот исказ, но истовремено и го осиромашил стилот на текстот-цел. Ако појдеме од стилот како подобра опција би бил еден од следниве изрази: *можеш мирно да спиеш, можеш да ја сметааш работата за завршена, со сигурност, со гаранција!*

(Пример бр. 3)

Kleider machen Leute (Keller, 1978: Titel der Novelle)

Руба краси руба гнаси (Келер, 1952: наслов на расказ)

Зад германската пословица *Kleider machen Leute* се крие идејата дека луѓето се ценети според надворешноста. Со други зборови, оние кои се добро облечени оставаат впечаток дека му припаѓаат на повисокиот општествен слој, дури и ако во реалноста не е така, и обратно, оние кои изгледаат несредено, несмасно, најчесто се сметани за општествено незначајни, па дури и се презирани од околината. Идејата на оваа пословица е дека надворешниот изглед одлучува за општествената позиција. Како соодветен израз во преводот на македонски јазик преведувачот ја употребил скаменетата форма *руба краси, руба гнаси*. Така преведувачот употребил адаптација на оригиналниот израз преку примена на друг фразеолошки израз од македонското поднебје, кој е близок на оригиналниот. Но, зад македонската форма стои друга идеја. Имено, идејата е дека облеката може да го направи човека да изгледа поубаво, кога таа е убава, добро негувана и соодветна за личноста, но и обратно, може да го направи човека да изгледа одвратно, грдо, ако е пренатрупана, кичеста, несоодветна или лошо одржувана. Значи, помеѓу овие две пословици, кои преведувачот ги сметал за еквивалентни постојат видни разлики во идеите.

За да се остане верен и на зборот и на смислата, сметаме дека преведувачот би требало да ја преведе оваа пословица со фразата *облеката го прави човекот* и притоа да употреби делумно буквален превод. Во изразот *kleider machen Leute*, всушност, се крие синтаксичка двозначност, затоа што двете именки *Kleider* и *Leute* може да претставуваат субјект, но и акузативен објект (повеќе за синтаксичка повеќезначност, види Маролова 2010). Фразата *облеката го прави човекот*, како и некои други модифицирани пословици од поново време, како што се: *убавата облека сите врати ги отвора; по облеката се познава човекот*, денес важат за пародија на старите народни мудрости од типот на: *волкот го менува крзното, но табиетот му е ист; облеката не го прави човекот; ако го сменил рувото, ама табиетот не*, кои биле во употреба стотици години наназад. Сите тие ја носат идејата дека надворешноста не е пресудна за да се процени вредноста на еден човек, затоа што таа е минлива, додека, пак, внатрешноста, карактерот, душата на човекот се трајни. Значи овде на виделина доаѓа една културна разлика во идејата, т.е. во поуката што ја носи пословицата.

6. Референцијалните фразеологизми во преводот од македонски на германски јазик

Делата од македонската книжевност се особено богати со референцијални фразеолошки изрази, кои често сведочат за начинот на комуницирање на говорителите на македонскиот јазик во секојдневни ситуации. Од огромниот број на референцијални фразеологизми во македонската книжевност одбравме неколку впечатливи примери, за кои ќе дадеме наши коментари во однос на применетите преведувачки постапки.

(Пример бр. 4)

„- Тој нема скршена пара, а е навикнат на *комоција* *благодарение* на тебе, на нас, будалите.“ (Пандева, 2009: 87)

„Der hat keinen roten Heller, ist aber gewohnt, dass Idioten wie du und ich ihm ein gemachtes Nest hinstellen.“ (Pandeva, 2012: 90)

Номинативниот израз *нема скршена пара* спаѓа во групата на дел-идиоми и се употребува со цел да се покаже сликовито дека некој нема ни најмала сума на пари. Идејата е дека човек нема ни една единствена монета, макар и скршена, а да не зборуваме за банкнота. На германски, за ситуации кога некој останал без каква било пара, се вели: *man*

*hat/besitzt keinen roten/lumpigen/blutigen Heller*⁴. Преведувачот овој израз го адаптирал со германскиот идиом: *hat keinen roten Heller* и на тој начин успеал да им остане верен и на стилот и на значењето, а тоа е, знаеме, највисока цел на секој преведувач.

(Пример бр. 5)

Toj dojde so advokat (ne дека јас немав пари да го платам, ги чувам за колеџот на Лебеда), со сегашната му придружничка, најверојатно следната госпоѓа Стојановска, и со бебето в количка кое немало кој да го чува (миџи Мумре тулумби врнат). Пандева, 2009: 6)

Er rauschte mit Rechtsanwalt an (hätte ich mir auch leisten können, aber ich spare das Geld lieber für Lebedas College), im Kielwasser seine derzeitige Favoritin, höchstwahrscheinlich die nächste Frau Stojanovska, die ein Kleinkind schob, weil sie wohl keinen Babysitter aufgetrieben hatte. (Pandeva, 2012: 9)

Миџи Мумре тулумби врнат/наѓат денес претставува една често употребувана разговорна и хумористична регионална скаменета форма, која сотекот на времето сè повеќе и повеќе навлегува во литературниот јазик. Со неа се кажува дека она што е најпосле наведено не е вистина. Во усните говорни акти овој фразеологизам е честопати проследуван со гримаси или промена на тонот од страна на говорителот. Најверојатно преведувачот не можел да пронајде поблизок фразеолошки израз во германскиот јазик, па едноставно го испуштил во текстот-цел и на тој начин претходно-кажаното го претставил како вистина, што претставува погрешна интерпретација. Да се измени содржината на оригиналниот исказ преку преводот е апсолутно неприфатливо. На преведувачот му стоеле и други можности на располагање. Така, тој наместо тоа можел во преводот да употреби некоја од парафразите: *es war eine Lüge* (мак. *тоа беше лага*), *es war nicht wahr* (мак. *тоа не беше вистина*) итн. Или, пак, некој фразеолошки израз како што е дел-идиомот *das war eine faustdicke Lüge* (мак. *тоа беше дрска лага*).

⁴Првобитно со *Heller* се означувала сребрена монета која се ковала некаде на крајот на XII век во времето на владеењето на крал Фридрих I и се употребувала како платежно средство. Но, поради големата вредност не била адекватна за ситна трговија. Со текот на времето оваа монета содржела сè помалку сребро за сметка на бакар и така ѝ опаѓала вредноста. Па, во XVII век оваа монета се состоела само од бакар и имала сосема мала вредност. Како што е познато, бакарот сјае во црвена боја, па затоа и придавката црвен (герм. *rot*) често се јавува во комбинација со именката *Heller:keinen roten Heller haben* (буквално: *нема ни црвен хелер*). Денес оваа монета нема повеќе вредност.

(Пример бр. 6)

- *Кога имате одмор по програмот?*- Кога врбата ќе роди грозје. (Солев, 1988: 245)

„*Wann haben Sie eine Pause im Programm?*“ „Wenn die Weide Trauben trägt.“ (Solev 1976: 136)

Исто така, и скаменетата форма *кога врбата ќе роди грозје* има хумористичен признак. Таа во минатото можела да се слушне само во усните говорни акти, но со текот на времето сè почесто се среќава и во писмени текстови. Со овој израз иронично се нагласува „никогаш“, т.е. се кажува метафорично дека претходно наведеното дејство (во овој случај паузата) никогаш нема да се случи, исто како што врбата нема никогаш да роди грозје. Преводот на оваа фраза е буквален: *wenn die Weide Trauben trägt* и не постои како готов фразеолошки израз во германскиот јазик, но, сепак, на читателот на преводот му е јасна метафориката. Значи, преведувачот во овој случај се однесувал верно кон зборот и кон смислата, но не и кон стилот. Во таа насока би била од помош адаптацијата на изразот со некој од германските фразеолошки изрази: *am Sankt-Nimmerleins-Tag* (мак. *на Свети никогаш*), *wenn Ostern und Pfingsten auf einen Tag fallen* (мак. *кога Велигден и Духовден ќе се паднат на ист ден*) или, пак, со цитатот *wenn es wird schneien Rosen und regnen kühlen Wein*⁵ (мак. *кога ќе снежат ружи и ќе врне студено вино*).

(Пример бр. 7)

Ете вака да ме знаиш: јас не сум за лага, оти што рекле луѓе: со лага ага не бидуат.
(Народно творештво, Волкот, 1982: 24)

Aber du sollst mich kennen: ich mag keine Lügen, und mit einer Lüge kannst du kein großer Beg werden, wie die Leute sagen. (Folklore, Der Wolf, 1970: 174)

Пословицата *со лага ага не бидуат* настанала некаде во времето кога македонскиот народ е под турско ропство со значење со лага ништо не може да се постигне, со лага човек никогаш нема да стане богат и моќен како ага (или бег)⁶. Двата збора со турско потекло *бег* и *ага* се присутни во двата јазика, во македонскиот и во германскиот јазик, и означуваат

⁵Ова е стих од познатата народна песна “Und in dem Schneegebirge” (мак. *И во снежната планина*) (превод Д.М.)

⁶Овде се дава предност на лексемата *ага*, затоа што се римува со *лага* и му дава еден поетски тон на изказот. Меѓу зборовите *ага* и *бег* постојат разлики, но бидејќи тие не се важни за нашиот предмет на истражување, ќе се воздржиме од нивна определба.

високи турски благородни титули. И едните и другите поседувале огромни имоти и имале право на владеење со покорениот народ во османлиската империја. Па, нивниот начин на живот бил нешто за што сонувале покорените народи (меѓу кои и Македонците).

Преведувачот оваа пословица ја превел делумно буквално со *mit einer Lüge kannst du kein großer Beg werden*. Се гледа дека наместо зборот *Aga*, тој го употребил зборот *Beg* од непознати причини и ја вметнал придавката *groß* (мак. *голем*). Поседното го сторил, најверојатно, за да му даде на зборот *Beg* поголема тежина. Но, за германскиот читател сепак останува отворено прашањето, зошто човек сака воопшто да стане бег? За да ја одбегне загатката, преведувачот можел да посегне по друга преведувачка постапка, односно да употреби некоја од следниве парафрази како соодветен преводен еквивалент: z.B. *mit einer Lüge kann man keinen großen Titel/Vorrang bekommen* (мак. *со лага не може да се добие голема титула/предност*), *mit einer Lüge kann man nichts erlangen* (мак. *со лага не може да се добие ништо*) и сл.

7. Заклучок

Од поголемиот број наведени дефиниции за поимот *фразеологизам* во теоретскиот дел можеше да се заклучи дека секој научник кој се занимава со оваа проблематика поаѓал од различни критериуми и особини на изразите. Заедничко за сите дефиниции во германската литература е што фразеологизмите се дефинирани како комбинации од лексеми, кои не се создаваат ад хок за време на говорниот акт, туку постојат во готова форма и се применуваат како такви, и значењето на ваквите изрази не произлегува од збирот на значењата на нивните компоненти. На ова поле особено се истакнува Бургер (Burger, 2003: 36-натаму) кој ја дава добро познатата класификација на фразеологизмите, според знаковната функција, како главен критериум. Кај македонската научна мисла, пак, разни класификации на фразеологизмите според различни критериуми правеле Виноградов, Паноска, Пеев и други (сп. Крстевски 2008: 72). Посебен белег на македонската фразеологија од поново време остава Велјановска (2006: 33-53) која дава навистина прегледна и добро структурирана класификација на фразеологизмите според структурата, функцијата во реченицата, стилската разновидност и потеклото. Општо гледано критериумот на знаковна функција е повеќе или помалку (иако кај некои научници во извесна мера модифициран) присутен кај сите лингвисти. Според него фразеологизмите се

делат на: референцијални, структурни и комуникациски. Цел на анализа во оваа научна работа беа референцијалните фразеологизми.

Пренесувањето на референцијалните фразеологизми од една во друга култура е доста проблематично. Особено е дискутабилно дали при ваквиот трансфер се задржа првобитното значење во новата култура, т.е. културата-цел. За таа цел во практичниот дел аналитички и егземпларно се разгледуваа примери на референцијални фразеологизми и нивните преводи германски на македонски јазик и обратно. Притоа успеавме да укажеме на тоа дека тие може да претставуваат вистински проблеми за преведувачите, особено за книжевните преведувачи, затоа што литературните дела, поради својата изразена експресивност и често доминантен народен стил, изобилуваат со референцијални фразеолошки изрази. Анализирајќи ги преводите, ги идентификувавме применуваните преведувачки постапки со кои се служеле преведувачите. Со некои од нив се согласивме целосно, со некои делумно, но понудивме паралелно и наши решенија, а со некои не се согласивме и на нивно место понудивме други решенија.

Може да се заклучи дека за секој референцијален фразеологизам може да се понудат повеќе преводни еквиваленти на друг јазик, некогаш повторно во вид на фразеолошки израз, со примена на адаптација или модулација, а некогаш е неопходно парафразирање, буквален превод, приближен превод и сл. Првата опција, во секој случај, е најдобра, пред сè поради задржување на стилистичката вредност на оригиналот, но кога тоа не е можно тогаш се оди кон верно пренесување на смислата, не покорувајќи се кон формата, т.е. јазичните средства. Буквалниот превод најдобро се применува тогаш, кога јазичните средства верно ја пренесуваат смислата и идејата што е застапена во оригиналниот текст.

Библиографија

А. Единици на латиница

Burger Harald 2003. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin:Erich Schmidt

Chrissou Marios 2000. *Kontrastive Untersuchungen zu deutschen und neu griechischen Phraseologismen mit animalistischer Lexik, (Dissertation)*. Essen:Clemon-Verlag

Drum Daniela 2004. *Semantischer Mehrwert und Multifunktionalität von Phraseologismen in der englischsprachigen Anzeigenwerbung*(Dissertation). Trier:Universität Trier

Fleischer Wolfgang 1982. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*, 1. Auflage. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut

Golubović Biljana 2009. „*Aus der Welt der südslavischen Phraseologie*“,Südslavistik-Online 1, стр. 7-11 (<http://www.suedslavistik-online.de/01/01.pdf>)

Ivanović Branislav 2010. *Problemi klasifikacija nemačkih frazeologizama*. Filoloski fakultet,Univerzitet u Beogradu Komunikacija i kulturaonline: Godina I, broj 1. Beogradpp. 104-114

Kostič-Tomović Jelena 2013. *Leksikologija nemackog jezika I Tvorba reci u savremenom nemačkom jeziku*. Fokus-Forum za interkulturnu komunikaciju. Beograd,pp. 66-73

Lapinskas Saulius 2013. *Zu ausgewählten theoretischen Problemen der deutschen Phraseologie*.Ein Lehrbuch für Studierende der Germanistik.Vilnius: Universität Vilnius

Marolova Darinka 2014. *Kultur in Prosatexten in übersetzungswissenschaftlicher Beleuchtung mit einerexemplarischen Analyse von Texten aus dem Deutschen und dem Makedonischen* (Dissertation) Fakultät für Sprachen, Kulturen und Kommunikation, SEEU. Tetovo

Palm Christine 1997. *Phraseologie. Eine Einführung*, 2. Auflage. Tübingen: Gunter Narr

Ristić Gordana 2013. *Somatizmi u nemačkoj i srpskoj frazeologiji (kontrastivna istraživanja), doktorska disertacija*. Novi Sad:filozovski Fakultet u Novom Sadu

Б. Единици на кирилица

Величковски Боне 2001. *Сид без малечки камчиња не стои - пословични паралели*. Скопје: Институт за фолклор

Велјановска Катерина 2006. *Фразеолошките изрази во македонскиот јазик со осврт на соматската фразеологија*. Куманово: Македонска ризница

Велковска Снежана 2002. *Белешки за македонската фразеологија*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“

Димитровски Тодор; Ширилов Ташко: *Фразеолошки речник на македонскиот јазик*, том први, Огледало, Скопје 2003

Крстевски Душко: *Фразеолошките изрази во творештвото на Петре М. Андреевски*, Петти научен собир на млади македонисти, Скопје 2008, стр.71-83

Мургоски Зозе 1993. *Македонско-англиски речник на идиоми*. Скопје: Матица македонска

Пачовска Мирјана 2014. *Фразеологизмите со вода како главна компонента во германскиот јазик и нивните еквиваленти во македонскиот (Магистерски труд)*. Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Пеев Коста 1972. *Фразеолошките изрази во македонскиот јазик*. Скопје: Институт за Македонски јазик „Крсте Мисирков“

Фиданчева Ива 2006. *Соматските фраземи сврзани со поимот „глава“ во германскиот и нивниот превод на македонски јазик (магистерски труд)*. Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

В. Единици на ексерптите

а. Книжевни дела на германски јазик

Keller Gottfried 1978. *Kleider machen Leute*. Stuttgart: Philipp Reclam jun.

Keller Gottfried 1998. *Romeo und Julia auf dem Dorfe*. Stuttgart: Philipp Reclam jun.

Folklore 1970. *Der Wolf* (Übersetzung: Martin, George, S.). In: Makedonische Märchen und Fabeln. Wiesbaden: Emil Vollmer

Pandeva Liljana 2012. *Schwestern und Männer in Makedonien. Aus dem Terminkalender der KalinaKalin* (Übersetzung: Wolf Oshlies). Klagenuft/Celovec: Wieser

Solev Dimitar 1976. *Himmelsschlüsselchen im Park* (Übersetzung: Matthias Bronisch). In: Moderne Erzähler der Welt. Makedonien. Mit 8 Graphiken makedonischer Künstler. Tübingen und Basel: Erdmann

б. Книжевни дела на македонски јазик

Келер Готфрид 1952. Руба краси руба гнаси (превод: Димче Гогушевски). Скопје: Кочо Рацин

Келер Готфрид 2000. Ромео и Јулија на село (превод: Емина Авдиќ). Во: Мајсторски раскази од германско-јазичното подрачје. Скопје: Сигмапрес

Народно творештво 1982. Волкот. Во: Цепенков, М.К. Светот на приказните. Скопје: Мисла

Пандева Лилјана 2009. Од агендата на Калина Калин. Скопје: Македонска реч

Солев Димитар 1988. Јаглика во паркот. Во: Солев, Д. Лудо лето. Скопје: Наша книга

Abstrakt: Topic of this research paper is analyzing fixed expressions both from theoretical and practical aspect. Its purpose is to highlight the complex task which translators of literary works encounter especially when they run into some of the reference fixed expression. The paper covers several aspects that are summarized in two main parts: theoretical and practical. In the theoretical part, the term of "fixed expressions" (germ. Phraseologismus, mk. фразеологизм) is defined at first, which does not seem to be a simple task for linguists, followed by several classifications of fixed phrases, of which this scientific work mostly supports the one of Burger. He classifies fixed expressions according to the criteria of sign function into: referential, structural and communicational, which can be further divided into separate sub-groups. In the practical part, the stress is primarily set on the referential fixed expression, primarily, idioms, proverbs and fixed phrases. These are cultural phenomena present in the literature of every nation, and for that fact they have a really complicated nature in terms of the possibilities for their interpretation and translation in another language. Therefore, the second part of the paper analyzes the fixed expressions present in the literary works and their possible translation equivalents, disclosing the applied translation procedures and determining the extent of their justification